

Н. М. Погорільчук

Орогенез

ОРОГЕНЕЗ (від грец. ὄρος – гора і ...генез) – сукупність інтенсивних, розривно-складчастих тектонічних рухів, що призводять до утворення гірських споруд. Тривалий час використовували як синонім складчастості, гороутворення, нині набуває ширшого значення як синонім тектогенезу, геотектон. умов. Термін «О.» увів 1890 амер. геолог Г. Гілберт, який протиставляв О. епейрогенічним рухам. Згодом вчення про О. розробляли франц. геолог Е. Оґ та нім. – Г. Штілле. Характер. ознаками О. є відносна короткочасність, епізодичність (циклічність), інтенсивність та локальність прояву. Згідно з теорією геосинкліналей, О. розглядали як завершал. стадію геосинклінал. процесу, коли розтягнення і прогинання земної кори, що супроводжувалися інтенсив. осадконакопиченням, змінювалися на стискання і підняття за актив. участі магмат. та метаморфіч. процесів, що призводило до формування гірських споруд. Так відбувався епігеосинклінал. О. Якщо активізація горотвор. рухів відбувалася на ділянках, що протягом тривалого часу розвивалися у платформ. режимі та характеризувалися вирівняним рельєфом, відбувався епіплатформ. О.

У геол. історії Землі виділяють декілька епох О. (складчастості): байкальську складчастість, каледонську складчастість, герцинську складчастість, кіммерійську складчастість та альпійську складчастість. Кожна складається з декількох фаз активізації тектон. рухів. О. мав не тільки геол. вираження, а й суттєво впливав на всі компоненти довкілля: тектон. підняття зачіпали прилеглі області платформ, відбувалися регресії мор. басейнів. Поява різко контраст. рельєфу суттєво змінювала циркуляцію атмосфери, що спричиняло посилення контрастності клімат. зон, розширення аридних областей, появу материк. зледенінь. Різкі зміни фіз.-геогр. умов планети викликали заг. погіршення умов існування орган. світу – відбувалося масове вимирання одних видів та поява інших.

Згідно із сучас. концепцією тектоніки літосфер. плит (неомобілізму), О. відбувається на межі літосфер. плит при їхньому зближенні. Існує декілька варіантів такого процесу: субдукція – занурення океан. плити під континентальну (акрецій. О.); колізія – зіткнення 2-х континентал. плит (колізій. О.); обдукція – розщеплення океан. плити та насунення її на континентальну. З процесами О. пов'язані родовища міді, молібдену, олова, вольфраму,

поліметалів, золота, срібла, ртуті. У геол. будові тер. України представлені структури різних епох О.: епібайкал. Розтоцька та епікаледон. Рава-Руська складчасті зони в межах 3х.-Європ. платформи, Донец. епігерцин. складчаста споруда, епігерцин. Скіф. плита, альпій. складчаста споруда Карпат (Карпатських гір). Щодо віку О. Кримських гір немає однознач. вирішення, його розглядають як кіммерій. або альпій. ороген.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Шевчук В. В., Михайлов В. А. Загальна геотектоніка з основами геодинаміки. К., 2005;
2. Ломизе М. Г., Хаин В. Е. Геотектоника с основами геодинамики. Москва, 2005;
3. Тектонічна карта України. Масштаб 1:1 000 000. Пояснювальна записка. К., 2007.

Бібліографічний опис:

Орогенез / Н. М. Погорільчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-75915>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).